

Ez a figyelem azonban ritkán pihen meg a közvetlen környezet „legkisebb” tárgyain. Az Olson-vers nem más, mint „többszörös megfigyelés ugyanabban a pillanatban”, amelynek az aktuális élmények és gyermekkori emlékek éppúgy nyersanyagúak szolgálhatnak, mint a költő igen változatos (természettudományos, történelmi vagy antropológiai tárgyú) olvasmányai. Értelmezése ennek következtében komoly kihívást jelent – a prózai hatású mondat- és gondolattöredékek, valamint az előszeretettel alkalmazott vendégszövegek táptalaján hamisítatlan intellektuális líra virágozik.

Olson jellegzetes alkotásmódja a két évtizeden keresztül írott s a kötet mintegy felét kitevő Maximus-versekben mutatkozik meg legtisztább formájában. A személyiségét műveiben feloldó lírikus kiváló rejtékhelyet talál a második századi filozófus maszkja mögött, aki a (poszt)modern kor nyelvén fogalmazza terjedelmes leveleit és naplóbejegyzéseit Gloucesterben, a kortalan (időtlen?) massachusettsi halászfaluban. A tudatos anakronizmus lehetővé teszi Olson számára, hogy egy vízióban láttassa az ember és a természet örök küzdelmét, Amerika történelmét, valamint saját (helyenként igen eredeti) bölcséleti nézeteit. Nem véletlenül találunk hangsúlyos utalást Juan de la Cosára, Kolombusz térképészére: Maximus szintén egy „új világ” szellemi koordinátáit

rajzolja meg, amely kiaknázásra váró javakkal, pikáns fűszerekkel és újszerű tapasztalatokkal kecsgett.

A kötetben szereplő alkotások, bár formájukat tekintve többnyire belső monológok, párbeszédre szólítják figyelmes olvasójukat. Erre utal legalábbis Olson-Maximus megszívlelendő *maximája*: „a Világ / konkrét példa a / párbeszédre [...] / A kifejezés által / a történés feltételei igenis / javulnak.” Olson szerint az alkotás és a befogadás két elválaszthatatlan, egymást támogató folyamat; végeredményük nem más, mint a Maximus által áhított *polisz*, amelyet a költemények sajátos szellemi közösségként definiálnak. Ebbe az eszményi városállamba nyerhet bebocsátást az, aki nem rest bejárni a versek által felkínált útvonalat. Ne számítsunk azonban kéjutazásra; ez az út jóval göröngyösebb a megszokottnál.

PÁPAY GYÖRGY

(Fordította Szócs Géza, *A Dunánál – Qui One Quint, Budapest–Kolozsvár, 2003, 307 oldal, 2200 Ft*)

Nincs és lehet közt

Ötvennél is több költőt alig háromszáz (nem nagy felületű) könyvoldalon kellőképp megmutatni: maga a lehetetlen. A *Nincs és lehet közt* emi-

att, de más miatt is a bizonytalanságok könyve. A tétova előszóban a szerkesztő, Bratka László igyekszik ugyan megmagyarázni a lehetetlent, értjük is demokratikus és szeretetteljes válogatási szempontjait. Csak hogy a Szentlélek nem egyforma kézzel osztja a tehetséget; vagyis egy versantológia összeállításához – elsősorban a felvonultatott szerzők érdekében – legalább annyi kíméletlenség, mint szeretet szükséges. Aligha kétséges tehát, hogy jobban tette volna a szerkesztő, ha a neveket illetően (akár a mezőny megritkítása árán) bátrabban súlyoz. A költőválogatott tekervényes keresztneve („a középső és fiatalabb középnemzedék és fiatal költők”) pedig megint olyan bizonytalanságra utal, amelyet könnyebb vitatni, mint elfogadni. (Legalábbis furcsán hat, hogy egy nemzedékinek tartott antológia nem szamol a tizenhét év körülönbséggel, amely egyik költőjét a másiktól mégiscsak elválasztja. Hol veendő akkor figyelembe, ha nem itt, a szociális idő felgyorsulása, amiről a szerkesztő az előszóban értekezik?)

A címevel is hezitálást kifejező könyv egyik-másik szereplője persze tökéletesen tisztában van vele, hogy épp a határozatlanság az a lelki- (és ez esetben esztétikai) állapot, amelynek ha tehetséggel megy neki az ember, igenis fölébe kerülhet. Azon a sajátos módon, ahogy például a valóságtól meghasonlott Vajdában a mohó életszomj kap hangot, mért

ne bizonyíthatnák be a maiak is, hogy a nincs és a lehet közt a minőség az utóbbi felé húz. Aki ilyen szemmel, a belső ösztönzés eredményeire kíváncsian olvassa az antológiát, hamar észre fogja venni a kötet erőviszonyait; azt, hogy kész költők, hegymagas ígéretek találkoznak itt egyelőre kupacnyi képességűnek látszó meghívottakkal. Györffy Ákos, Háty János, Imre Flóra, Jász Attila, Lackfi János, Payer Imre, Podmaniczky Szilárd, Prágai Tamás, Térey János, Tóth Krisztina, Végh Attila, Vörös István, Zsávolya Zoltán most is, mint korábbi megszólalásaik alkalmával, meggyőző jelét adják, hogy közülük fog kikerülni e társaság két-három legnagyobbja. (Simon Balázsé lezárt pálya, jelentős költő távozott vele.) Úgyszintén régóta megjegyzett név Csontos János, Filip Tamás, Imreh András, Jónás Tamás, Kemény István, Schein Gábor, Szakács Eszter, Szauer Ágoston, Tatár Sándor, Zsille Gábor – nekik sem a közös könyvben kellett bejelentkezniük az irodalomba. Ők azok, akiket a névjegy méretű terjedelem leginkább szorít; több mint biztos, hogy nagyobb térben nagyobbat mutattak volna.

Az imént sorolt szerzők mellett akad az antológiában egy nem is csekély számú csoport, amelyet az egybekötött papírtesten kívül valami más is összetart: mégpedig a költésnek az a kevert indítéka, amelyért a mégoly magas színvonalon elsajátí-

tott íráskultúra sem kárpótlás. „Verseket írok most” – mondja egyikük. „Ha eluntam a semmi szabását, / ösvényt választok...” Nohát igen: a tisztázatlan, szinte ok és szándék nélküli betűmániától a rafinált és cifra poétaságon át az igazi költészetig vagy nagyon hosszú, vagy nincs is út. Persze, igaza van Pollágh Péternek: „A kultúra most betegség. / A minták most erősek.” Hadd feleljen erre Ady: „Úgy ám, magyarom, nem kell megszaladni [...] attól a fránya kultúrától. Közéje kell csapni annak az egy lónak...” Ugye bizony: a költészet az az egy ló, amely ha nem vakon üget, „az ember maga is csodálkozik, hogy milyen messzire segít el a bátorság”.

KELEMEN LAJOS

(Szerkesztette Bratka László, *Masszi Kiadó, Budapest, 2002, 303 oldal, 1990 Ft*)

DUKAY NAGY ÁDÁM:

Hosszú eltáv

Figyeljenek csak: „A nyelv egyszerűsége nemcsak tisztességes, de talán egyenesen szent. A Biblia olyan mondattal kezdődik, ami jócskán befér egy elevenebb tizenégy esztendősnak az íróképességébe: Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet.” Az idézet Kurt Vonneguttól való. Persze, joggal merülhet itt fel a

kérdés, hogy mit keres Vonnegut egy Dukay Nagy Ádámról szóló írás elején. A szentség miatt került ide. Mert ha a nyelv egyszerűsége valóban szent – márpedig, ha egyszerűsége a fölösleges sallangoktól mentes nyelvezetet, kifejezésmódot értjük (mintegy „talált tárgy megtisztítást”), akkor az: szent –, abban az esetben Dukay Nagy Ádám eme szentség birtokában van.

Őszintén mondom: nagyon vártam ezt a kötetet. És: nem kellett csalódnom. Semmivel – senkiével – össze nem hasonlítható Dukay versnyelvezete. A műveiben felvázolt szituációk újszerűek, ám képei – melyek mintegy kiszínezik a kontúrvoalnak közötti helyeket, tereket – mindannyiunk számára ismerősek, a szó szoros értelmében véve átélt dolgok, s általuk, akaratlanul is, „bevonódunk” Dukay világába. Figyeljenek csak: „Mutatnám az elázott-kiszáradt / teafiltert, az almacsutkát, ahogy / konzervdobozban alszanak” (*Hosszú eltáv*). Itt eszembe jut Whistler, amerikai festő, aki azt találta mondani egy kávéházi vita során (éppen Párizsban tartózkodott akkor), arról lévén szó, hogy a külső tényezők (politika, múlt stb.) mennyiben befolyásolhatják az adott kor műalkotásait; szóval Whistler a következőket mondta: „A művészet megtörténik.” Talán nem is lehetne találószerűen kifejezni a tényt, hogy egy-egy műalkotásnak előbb *érezzük* a szépségét, semmint elgondolkod-